

POSTANOWIENIE

2 czerwca 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Marta Romańska

na posiedzeniu niejawnym 2 czerwca 2023 r. w Warszawie,

w sprawie z powództwa Z.G.

przeciwko M.F.

o ochronę dóbr osobistych i zapłatę,

na skutek żądania sędziego Sądu Najwyższego X.Y.

wyłączenia od rozpoznania wniosku pozwanego o zbadanie spełnienia przez SSN X.Y.1. wymogów niezawisłości i bezstronności w sprawie I CSK 2115/22

wyłącza sędziego Sądu Najwyższego X.Y. od rozpoznania wniosku pozwanego o zbadanie spełnienia przez SSN X.Y.1. wymogów niezawisłości i bezstronności w sprawie I CSK 2115/22.

UZASADNIENIE

(sporządzone w trybie art. 357 § 5 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c.)

M.F., pozwany w sprawie z powództwa Z.G. o ochronę dóbr osobistych i zapłatę, wniósł na podstawie art. 29 ustawy z 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. z 2021 r. poz. 1904; dalej – ustawa o SN) o zbadanie spełnienia wymagań niezawisłości i bezstronności przez sędzię X.Y.1., której sprawa została przydzielona do rozpoznania jako sprawozdawcy. Z motywów wniosku wynika, że Wnioskodawca oczekiwał wylosowania składu sądu do rozpoznania jego wniosku spośród sędziów Sądu Najwyższego niebędących w tej samej sytuacji co sędzia X.Y.1., tak, by nie oceniali okoliczności i zarzutów

stawianych X.Y.1. tożsamy z tymi, które można podnieść co do nich samych, a oczekiwanie takie trzeba uznać za zasadne. Przepis art. 49 k.p.c. służy nie tylko zabezpieczeniu neutralnego osądu w indywidualnej sprawie, ale także zapewnieniu tego, aby osąd ten prezentował się jako bezstronny w ocenie opinii publicznej (zob. wyroki Trybunału Konstytucyjnego z 13 grudnia 2005 r., SK 53/04, OTK–A 2005, Nr 11, poz. 134 i z 24 lipca 2008 r., P 8/07, OTK-A 2008, nr 5, poz. 84). Ocena, czy dana okoliczność może budzić uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności sędziego, powinna mieć charakter obiektywny, w tym sensie, że rozstrzygające znaczenie ma sama możliwość powstania uzasadnionej wątpliwości co do bezstronności sędziego, nie zaś to, czy sędziemu można postawić zasadnie zarzut braku obiektywizmu (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 19 listopada 1981 r., IV PZ 63/81). Nie można abstrahować także od pozorów lub przypuszczeń, jeżeli są obiektywnie uzasadnione (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 18 marca 1970 r., II CO 18/69). Chodzi tutaj bowiem również o dbałość o postrzeganie przez społeczeństwo sądu jako organu bezstronnego.

W orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego zwracano uwagę, że konstytucyjne prawo do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP) obejmuje także prawo do odpowiedniego ukształtowania ustroju i pozycji organów rozpoznających sprawy (zob. wyrok z 14 listopada 2007 r., SK 16/05, OTK ZU-A 2007, nr 10, poz. 124). W powołanym wyroku z 13 grudnia 2005 r., SK 53/04, Trybunał Konstytucyjny potwierdził, że instytucja wyłączenia sędziego jest ściśle związana z zasadami niezależności, bezstronności i niezawisłości sędziego, wynikającymi z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP. Instytucja ta nie tylko nie wkracza w sferę niezawisłości sędziego i nie narusza jej, ale ma służyć pełnej realizacji gwarancji tej niezawisłości, a w konsekwencji właściwego wypełniania nakazu respektowania konstytucyjnego prawa do sądu. Gwarancyjny charakter instytucji wyłączenia sędziego musi zapewniać możliwość weryfikacji przez stronę składu osobowego sądu orzekającego (zob. też wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 11 grudnia 2002 r., SK 27/01). W konsekwencji, powstanie wątpliwości co do bezstronności i niezawisłości sędziego, wynikających z powołanych przez stronę stosownych orzeczeń sądu konwencyjnego, unijnego i krajowego czyni zasadnym wniosek zainteresowanej strony o wyłączenie sędziego na podstawie art. 49 k.p.c. W świetle

art. 49 k.p.c. już samo istnienie rozbieżnych interpretacji w orzecznictwie naczelnych krajowych organów sądowych odnośnie do przymiotów w postaci niezawisłości i bezstronności konkretnej grupy sędziów, niezależnie od tego, czy rację mają ci, którzy okoliczności towarzyszące objęciu urzędu uznają za mogące świadczyć o zależności od osób, które zadecydowały o powołaniu sędziego i być może oczekujących dyspozycyjności, czy przeciwnicy tego stanowiska, stanowi wystarczającą podstawę do uwzględnienia wniosku strony, powołującej się na określoną linię orzeczniczą w tej materii, podzielaną także w orzeczeniach sądów międzynarodowych.

W uchwale Izby Cywilnej, Karnej, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20 (OSNKW 2000 nr 2, poz. 1 i OSNC 2020 nr 4, poz. 34), Sąd Najwyższy przesądził, że udział osoby, powołanej do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej na podstawie przepisów noweli z 8 grudnia 2017 r., w składzie Sądu Najwyższego prowadzi w każdym przypadku do nienależytej obsady sądu w rozumieniu art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. albo sprzeczności składu tego Sądu z przepisami prawa w rozumieniu art. 379 pkt 4 k.p.c. Europejski Trybunał Praw Człowieka stwierdził że orzekanie przez osoby powołane do Sądu Najwyższego na podstawie wniosku Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w składzie i trybie przewidzianym nowelą z 8 grudnia 2017 r., stanowi naruszenie prawa do sądu i uchybienie art. 6 ust. 1 Konwencji, zaś stwierdzone wady w postępowaniach nominacyjnych na urząd sędziego Sądu Najwyższego mają charakter systemowy i będą rzutować na badanie podobnych skarg złożonych lub kierowanych do Trybunału w przyszłości (zob. wyroki: z 22 lipca 2021 r., *Reczkowicz przeciwko Polsce*, skarga nr 43447/19; z 8 listopada 2021 r., *Dolińska-Ficek i Ozimek przeciwko Polsce*, połącz. skargi nr 49868/19 i 57511/19 oraz z 3 lutego 2022 r., *Advance Pharma sp. z o.o. przeciwko Polsce*, skarga nr 1469/20; zob. wyrok też Wielkiej Izby Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 1 grudnia 2020 r., *Gudmundur Andri Astradsson przeciwko Islandii*, skarga nr 26374/18).

Ponadto także w świetle orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej orzeczenie wydane z udziałem osoby powołanej do Sądu Najwyższego na podstawie wniosku Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej

w składzie i trybie przewidzianym nowelą z 8 grudnia 2017 r., stanowi także naruszenie prawa do sądu gwarantowanego na poziomie traktatowym, tj. art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE oraz art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej (zob. wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 19 listopada 2019 r. w połączonych sprawach C-585/18, C-624/18 i C-625/18, *AK przeciwko Krajowej Radzie Sądownictwa oraz CP i DO przeciwko Sądowi Najwyższemu*, EU:C:2019:982; z 2 marca 2021 r. w sprawie C-824/18, *A.B., C.D., E.F., G.H. i I.J. przeciwko Krajowej Radzie Sądownictwa*, EU:C:2021:153, a w jego wykonaniu wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 6 maja 2021 r., II GOK 2/18; wyroki Naczelnego Sądu Administracyjnego: z 6 maja 2021 r., II GOK 3/18; z 11 października 2021 r., II GOK 20/18; wyrok Sądu Najwyższego z 15 kwietnia 2021 r., III PSKP 13/21, OSNP 2022 nr 2, poz. 11).

Losowanie sędziów do składu, który rozpozna wniosek M.F. przeprowadzone zostało spośród wszystkich sędziów orzekających w Sądzie Najwyższym, jak o tym stanowi art. 29 § 15 ustawy o SN. Do składu wylosowani zostali jako przewodniczący – X.Y.2., jako sprawozdawca – X.Y., i jako członkowie X.Y.3., X.Y.4., X.Y.5., spośród których X.Y.2., X.Y.3. i X.Y.4. dotyczą te same okoliczności, na które – jako uzasadniające wszczęcie postępowania testowego co do sędzi X.Y.1. – powołał się M.F. Nie został on zresztą powiadomiony o składzie sądu wyznaczonego do rozpoznania jego sprawy testowej, chociaż – co oczywiste – pozostaje ona w związku z rozpoznawaniem środka zaskarżenia (art. 29 § 6 pkt 1 ustawy o SN), gdyż ma znaczenie dla odpowiedzi na pytanie o skład sądu, który ów środek zaskarżenia rozpozna. W tej sytuacji wylosowana jako sprawozdawca w sprawie testowej X.Y. wniosła o jej wyłączenie od rozpoznania wniosku M.F., powołując się na to, że nie chce zasiadać w składzie sądu niewłaściwie obsadzonego, co do którego strona może podnieść zasadne zarzuty.

Wystąpienie z żądaniem wyłączenia ze składu Sądu Najwyższego przez Sędzię, do której – jakby wynikało z wniosku – M.F. najprawdopodobniej nie zgłasza zarzutów, przy pozostawieniu w tym składzie sędziów, do których odnoszą się te same uwagi, które M.F. zgłasza do sędzi X.Y.1., prowadzi do paradoksu. Wniosek testowy rozpoznają bowiem w większości osoby, których dotyczą zarzuty strony, a oceniając te zarzuty, będą one orzekać niejako we własnej sprawie. W

celu uniknięcia takiej sytuacji, a przy tym i możliwości sparaliżowania postępowania testowego w związku z niemożliwością obsadzenia składu Sądu Najwyższego, który przeprowadzi test niezawisłości i bezstronności, 23 maja 2023 r. wydano zarządzenie o zawiadomieniu M.F. o składzie Sądu Najwyższego wylosowanego do rozpoznania jego wniosku. Zarządzenie to pozostawało w związku z oceną wniosku o wyłączenie od rozpoznania sprawy sędzi SN X.Y., zmierzało do zrealizowania koncepcji mającej wpłynąć na sposób rozpoznania tego wniosku, a mianowicie do ustalenia w pewny sposób, czy M.F. akceptuje skład Sądu mający orzekać we wszczętej przez niego sprawie testowej, czy zgłasza zastrzeżenia do tego składu, a gdyby tak, to do których jego członków, w tym przede wszystkim – czy te zastrzeżenia dotyczą sędzi SN X.Y.

Sędzia SN X.Y.6., Przewodniczący Wydziału III w Izbie Cywilnej Sądu Najwyższego, w której niniejsza sprawa została zarejestrowana, zarządzeniem z 25 maja 2023 r. stwierdził nieistnienie zarządzenia sprawozdawcy z 23 maja 2023 r. o zawiadomieniu M.F. o składzie Sądu wylosowanym do rozpoznania jego wniosku testowego, gdyż „nie zostało wydane przez sędziego sprawozdawcę ani innego członka składu orzekającego w sprawie, a pozostaje bez związku z żądaniem SSN X.Y., do którego rozpoznania wyznaczona została SSN X.Y.7.”. Wbrew stanowisku Przewodniczącego Wydziału III w Izbie Cywilnej SN, zarządzenie z 23 maja 2023 r. istnieje, jego wydanie pozostawało w zakresie kompetencji sprawozdawcy wyznaczonego do rozpoznania wniosku o wyłączenie sędzi X.Y. ze względu na rozważaną koncepcję rozpoznania i rozstrzygnięcia o tym żądaniu. Wydanie zarządzenia stwierdzającego nieistnienie zarządzenia z 25 maja 2023 r. powoduje jednak, że Sekretariat Wydziału III w Izbie Cywilnej SN nie wykona zarządzenia z 23 maja 2023 r. Sytuacja, w której Przewodniczący Wydziału III w IC SN – niebędący nie tylko członkiem składu orzekającego w sprawie testowej ale i sprawozdawcą w sprawie zainicjowanej żądaniem wyłączenia zgłoszonym przez Sprawozdawcę w tym składzie – ingeruje w tok czynności procesowych podejmowanych w związku z rozpoznawaniem wniosku i decyduje o tym, które zarządzenia sprawozdawcy istnieją, a które nie istnieją, nie pozostawia wyboru co do sposobu rozstrzygnięcia o żądaniu sędzi SN X.Y.

Wniosek sędzi SN X.Y. podlega uwzględnieniu, gdyż nie można oczekiwać, że będzie zasiadać w składzie sądu oceniającego niezawisłość i bezstronność sędzi SN X.Y.1., co do którego ma wyrobione i potwierdzone stanowiskiem międzynarodowych organów ochrony prawnej przekonanie, że jest źle obsadzony, a do tego ma prowadzić fasadowe, nieefektywne postępowanie pozornie zmierzające do oceny niezawisłości i bezstronności Sprawozdawcy w sprawie, w której występuje M.F.